

Vastulause Postimehele

Avalikustatud ohvri esindajana kinnitan, et Lisanna Männilaan ei ole algatanud Aivar Mäe juhtumina tuntud teema kajastamist ajakirjanduses ega pea mingit ristisõda oma endise ülemuse vastu. Tal on õigus anda hinnanguid enda poolt kogetule vastavalt oma arusaamadele väärkast töökeskkonnast ja kohastest töösuhetest. Samuti on tal õigus omaenda läbielamistele, kannatus-tele ja aule.

6. juuli Postimehe kolumnis seab peatoimetaja Mart Raudsaar tähtsaimaks mõtteks, et ajakirjandus ei ole kohus ja süüdistajatel on kohustus tõendada Aivar Mäe süüd. Samas lehes lahatakse Aivar Mäe süüdistuste tagamaid, milles jagatakse oletusi, antakse tõlgendusi ja tehakse järeldusi muuhulgas äsja alustatud väärteomenetluses tunnistajatena ülekuulatud isikute küsitlemise kaudu. Nii on ajalehe juhtpõhimõtted kahetsusväärset vastuolus ajalehe enda tegevusega.

Eestis mõistab õigust tõepoolest kohus. Kriminaalmenetluses, milleks on ka väärteomenetlus, on süüdistajaks riik uurimisasutuse kaudu. Kuna Aivar Mäe asjas leidis politsei- ja piirivalveamet, et on piisavalt põhjust alustada väärteomenetlust, siis ongi asutud koguma tõendeid selgitamiseks, kas Aivar Mäe tegevuses on süüteo-koosseis karistusseadustiku tähenduses või ei. Muuhulgas kuulatakse üle ka tunnistajaid.

Seda, millega uurimine lõppeb, kas jõuab asi ka kohtusse ja saab lahenduse kohtuotsuse näol või lõpetatakse juba varem, me keegi veel ei tea. Sellega läheb aega. Üks asi on selge: ka tegelikult on nii, et ajakirjandus ei asenda kohtu ega vii läbi kohtuotsuseid uurimistoiminguid. Seepärast pean lu-

Ajakirjandus ei ole kohus ega süütegude paralleelmenetleja, kirjutab vandeadvokaat **Maria Mägi-Rohtmets**.

Ma ei usu, et maailma muudab paremaks ajakirjandus, mille kaudu seksuaalse alatooniga ahistamise ohvriks olemine on tehtud nagu häbiasjaks.

amatuks olukorda, kus paralleelselt uurimisega küsitakse ajakirjanik tunnistajaid ja avaldab valikuliselt nende poolt öeldut. Järelikult uuritakse sihikindlalt, kes on uurija poolt väljakutsutud ja mida ta võiks teada. Minu isiklikul hinnangul mõjutatakse nii veel üle kuulamata tunnistajate ütluste objektiivsust ning vääratakse võimalike ohvrite soovi oma õiguste kaitseks.

Ma ei usu, et maailma muudab paremaks ajakirjandus, mille kaudu seksuaalse alatooniga ahistamise ohvriks olemine on tehtud nagu häbiasjaks. Kui ohver ei ole kohe ja selgesõnaliselt ülemusele ja teistele töökaaslastele selgeks teinud, et tema jaoks töökeskkonnas seksuaalse alatooniga naljad ja naer ja keha patsutused ei ole sobivad, siis peab ohver olema sellega leppinud, nagu paljude aastate jooksul paljud teisedki. Kui ohver julgeb siiski avaldada, mida tema iseendaga seotult tundis ja kuidas hindas, siis on ta valelik ning ihub kättemaksu. Kättemaksu motiivi, olgu see kui nõrguke tahes, leiab kuidagi ikka.

Postimehe peatoimetaja kolumnist nähtuvalt peab ajakirjandus Eesti ühiskonna vaimse tervise huvides lahkama ka ohvri isikut ja tagama tasakaalu avaliku elu tegelaseks oleva mõjuvõimsa ülemuse ja ennast ahistamise ohvrina tundvate alluvate vahel. Omapärane põhjendus muidugi, kuna just sellise suhte tasakaalust väljas olemise pärast ongi meie õigusesse kirjutatud võrdõiguslikkust tagavad sätted ning

ajakirjanduseetikasse põhimõtte, mille kohaselt mida kõrgem on avaliku elu tegelase positsioon, seda madalam on tema maine kaitstuse lävi ning mitte avaliku elu tegelaseks olevaid ohvreid üldjuhul avalikkuse jaoks ei identifitseerita. Postimees identifitseeris ja mis seal ikka, elas ohver need tavaks saanud naljad ja naerud ja muudki üle, eks elab ta avalikes huvides sellegi läbi ja üle.

Eks avaldatud artikkel on ka ohvritele toeks, avades tsitaatide abil aastatepikkusel tavapäraseks kujunenud käitumis- ja sõnakasutuse mustri, andes ülevaate mitmetähenduslikest ja joviaalsetest töötajate poole pöördumistest, ettepanekutest veeta esimene öö ja teha kaks pluusinööpi lahti jne. Selleks, et kirjeldatud kõikide poolt mõistetavaks mõnusaaks naljaks pisendada, peaks astuma õiguskorras pika sammu tagasi. Selleks aga, et mõista kehtivaid lubatavuse piire, peaks teadma, et töötaja ahistamine pole üksnes karistusseadustikus kriminaliseeritud tegu, vaid piisab ka sõnade väärust lennutamisest. Nii on siis väljaspool väärteomenetlust küsimuste ring koomale tõmbunud.

Nagu artiklist tunda, siis kohutaku tasakaalustavat tõde ajakirjanduses ei mallata siiski oodata ja nii kallutatakse omal valikul inimeste oletuste, tõlgenduste ja subjektiivsete hinnangutega loodud lahkamist endale sobivama tõe poole. Paratamatult tundub, et ajakirjandusel on siin omad huvid olla teemas päevapiltikuna pildis.

Kuni algatatud väärteomenetluse lõpuni ei anna Lisanna Männilaan ühtegi kommentaari. Eesti ühiskonna vaimse tervise huvides palun kõikidel jääda ausaks ja väarikaks iseenda ja õiguskaitse vastu! Ainult seeläbi on lootust saavutada tasakaal.

MAAILM JA MÕNDA

Erkki Bahovski

Ausammaskellele?

Laupäevane Postimees andis vägeva kogupaugu memoriaalide mälestussammaste pihta. Ülle Harju kirjutab mõttest viia Tallinna Vabaduse väljakult mine-ma Vabadussammast ja Jaanus Kriisk palus anda võimalus jalgpallihallile, mida planeeritakse ehitada kommunismiohvrite memoriaali kõrvale.

Ma ei ole väga kindel, et Ülle Harju mõtte järgi ei seostu hiigelrist «mitte Eesti vabaks võitlemise, vaid vallutamise» on midagi, millele kõik alla kirjutaksid. Sama loogika järgi tuleks siis ära korjata kõik Vabadusristid ja teised medalid, mis ristikujuksed. NB! Terved surmuaiaid on täis riste – mis siis edasi saab? Kutsume buldooseri?

Alati võib vaielda Vabadussamba teostuse üle, aga eeskätt on see mälestusmärk nendele, kes võitlesid Vabadussõjas Eesti iseseisvuse eest.

Küll aga on arusaadavam Harju kriitika Konstantin Pätsi ausamba kavandi kohta ja kuskilt haistan ka mõttekuvandit, et kui Pätsi ausamba kavandit võib rünnata, mingu siis Vabadussammast takkaotsa. Asjad pole siiski nii lihtsad ja Pätsi ausamba kavandit tuleks vaadata Vabadussambast lahus. Sest Vabadussammast on ikkagi sammas eesti rahvale, seevastu Pätsi pea on ikkagi vaid Pätsile endale, kellega seostub ka palju vastuolusid.

Pildi pealt vaadates tundub Pätsi pea piisavalt kõrge, aga ikkagi on see vaid pea. Võib ju eeldada, et Eestis on päris palju inimesi, kes sooviksid näiteks Pätsi sünniaastapäeval viia pea juurde lilli, aga siin tekib puhtpraktiline küsimus, kas ei mattu pea – vähemalt poolenisti – lillede alla? Kas see on aktsepteeritav? Või kui keegi tahaks Pätsi pähe asetada pärja? Tavaliselt asetatakse pärj ju ausamba ette, aga siin tekib kiusatus – möönan, et see on õelavõitu lähenemine – panna pärj presidendile pähe.

Jaanus Kriisk nii radikaalsete ettepanekutega ei esine kui Ülle Harju, soovides vaid lugupidavalt ühitada jalgpallihalli kommunismiohvrite memoriaaliga ja pakkudes välja terviklahendust. Aga ma ei mõista ikkagi, miks peab jalgpallihall olema just kommunismiohvrite memoriaali kõrval. Kas jalgpalli populariseerimine noorte seas peab ilmingimata aset leidma kohas, kus on kirjas kümnete tuhandete hukkunute nimed?

Jalgpallist rääkides peaks otsa vaadata ka faktidele. Seda populariseeritakse niigi meeletult, võrreldes teiste spordialadega (võib-olla vaid dopinguskandaalidele suusatamine suutis sellega võistelda): ERRi spordiudised on täis jalgpalli, Eesti liigamängude reklaamid jooksevad saadete vahel jne.

Aga on üks lihtne küsimus: kus on Eesti jalgpalli tulemused? Islandi edule vaadates ei saa ennast enam väikse rahvaarvuga välja vabandada. Ja teine küsimus: kas Piritale planeeritav jalgpallihall suudaks Eesti jalgpallile mingi särtsu sisse puhuda? Usutavasti mitte. 30 aastat on olnud aega muuta Eesti jalgpall edukaks.

Heites korra pilgu maailmas möllavale ausambasõjale, paistab, et Eestil on hästi läinud. Laulu revolutsiooni ajal eemaldati tähtsamad punasambad (välja arvatud pronksõdur) ja taastati Vabadussõja ausambad (muuseas, ka seal olid paljud ristid). Põhimõtteliselt oli tegemist sellega, et võõra kultuuriruumi ausambad asendusid või taastusid oma kultuuriruumi ausammastega.

Mingit pidi võib mõista ka neid, kes ütlevad, et riigi korraldatavate monumentaal-konkursside aeg on läbi. Ent mis tuleb asemele? Mistahes rühmitus püstitamas ausambaid kuhu tahes? Omaenda ajalugu mõtestamata ja tähistamata on mis tahes ühiskond hukule määratud. Sambaid lõhkuda on alati lihtsam kui uusi püstitada.

Ikka kordub sama viga

Lügedes äsjast Sõbranna reporteri Elis Vaiksaare «põhjalikku ülevaadet» 151 aasta tagusest esimesest laulupeost, tuli pähe nukravõitu küsimus: kas poole sajandi eest kirjutatud uurimus on ainus ja õige pühakiri, mida ei tohi täiendada ega parandada? Ja kui siiski tohib, siis miks parandusi nii visalt eiratakse? Mõtlen siinkohal truult refereeritavaid Rudolf Põldmäe oma ajastu pitserit kandvaid laulupidude käsitusi, mille kasutamisel tuleb arvestada nii tolleaegset ideoloogiat ning Glavliti suuniseid kui sedagi, et vahepeal on meie teadmised tolle ajastu kohta mõnevõrra täienenud ja muutunud on ka suhtumine peategelastesse.

Isa Vello Salo püüdis pärast minu «Postipapa» lugemist kümne aasta jooksul leida autorit, kes suudaks lunastada eesti rahva ja EÜSi (mille kaasasutaja Jannsen oli) auvõlga. Tartu LM aastaraamatus 2012 ilmus tema loeng-artikkel «Laulupidude armastuslaulud», milles Salo leidis, et Jannseni elulugu ning laulupidude ajalugu vajavad täiesti uut läbikirjutamist ja mõlemad väärksid kumbki omaette doktoritööd koos nende tegelike kangelaste, eeskätt «rän-galt laimatud Jannseni esiletõstmisega, kelle kinnisidee, jonn oli

MALLE SALUPERE
kultuuriloolane

kogu aeg – luua eesti rahvas». See üleskute jäi suurema tähelepanuta ega ärgitanud kedagi isegi korigeerima anekdootlikku apsu mitmesugustel kodulehtedel, sh ka riigikantselei omal, mille allikale Salo oli tähelepanu juhtinud. Nimelt loeme akadeemilise «Eesti ajaloo» V köites (2010, lk 243): «Saksakeelsete laulude kõrval kõlasisid «Mu isamaa, mu õnn ja rõõm» ning «Mu isamaa on minu arm» ja «Sind surmani».

Mõistagi olid kõik eestlaste laulupeo laulud eestikeelsed (muide, tsaariraja lõpuni!) ja kahtlemata kirjutata peatüki autor (M. Laar) «saksa laulud», mõeldes esitatud laulude algupäralt, aga viga riigikantselei kodulehel parandati alles minu järelepärimise peale 2015. aastal ja möödunud laulupeoaastal jõudis see teadmine kõigis allikates pideva rõhutamise tõttu ka rahva ja kõnealuse artikli autori teadvusse.

Sõbrannas kirjutatakse, et Jannsen avaldas laulupeo laulud mõned kuud enne ürituse toimumist, ja samal ajal oli ilmunud Jakobsoni «Wanemuine kandle healed» valdavalt algupäraste lauludega, kuid Jannsen ei soostunud kavas muudatusi tegema ning laulupidu toimus Jakobsoni osaluseta. Paistab, et ükski kirjutaja, usaldades Jakobsoni hooplevat kirja Koidula-

le, pole «healte» kogumikule pilku heitnud. See sisaldab ainult viis Saebelman-Kunileidi viisistatud meeskoorilaulu Koidula sõnadele, millest kaks laulupeol kõlasisid, ühe keelas tsensuur. Jakobson keelitas heliloojat, kes oli peo kaasdirigent, laule tagasi võtma ja osavõtust loobuma. Pealegi tsenseeriti kogumik 28. mail Peterburis, vahetult enne laulupidu, ja seda ei saadud isegi lauljatele suveniiriks jagada, nii et heauskelt on aastakümneid võimendatud valeinfot.

Ülekohtune on Jannsenit sildistada segakoore vastaseks põhjusel, et laulupeole kutsuti ainult meeskoore. Kus Jannsen ka ei elanud, olgu Väandras, Pärnus või Tartus, oli ta kõikjal asutanud segakoore ja nendega kontserte andnud. Aga antud juhul oli tema peaesmärk üritusele loasaamine, nii ei saanud riskida sellega, et pidu oleks keelatud moraali ettekäändel. Niigi püüdsid kiriku- ja aadlingkonnad loasaamist kõigiti takistada. Kui Jannsen poleks peljandunud kulutada kuitahes kõrgeid lävepakke, võinuks luba saamatagi jääda.

Peale R. Põldmäe aegunud käsituse soovitan lugeda juubeliaastal ilmunud Rein Veidemanni alus-tekstiga laulupeoalbumit ning vastavaid kohti minu «Postipapast» ja «Koidulast». Ja muidugi Vello Salo ülalmainitud loeng-artiklit.